

VOJNA V JEMENE V ROKOCH 1962 – 1967

KAROL S O R B Y

SORBY, K.: The War in Yemen, 1962 – 1967. Vojenská história, 11, 2, 2007, pp 70 – 82, Bratislava. In September 1962 only a week after the death of imam Ahmad and the ascendancy of his son Badr, an armed revolt broke out in Yemen. A group of military officers led by Colonel cAbdalláh as-Sallál seized power in Sana'a and proclaimed Yemen a republic. Elated, Egypt's government hailed the new regime and assumed that Badr had been killed. In fact, he and his followers had fled to the hills, where monarchist tribesmen were ready to fight for their imam (who, as his title implies, was a religious as well as a political leader). They were backed by the Saudis, who feared a subversive revolutionary republic on their southern border. The civil war that started became a five-year bloody struggle.

Military History. Southern Arabia. The War in Yemen, 1962 – 1967.

* * *

Do revolúcie v roku 1962 bol Jemen najviac izolovanou krajinou v arabskom svete. Je to hornatá krajina, v ktorej už po stáročia vládli *imámovia*. Uskutočnilo sa niekoľko pokusov násilne zmeniť systém v hlavnom meste Sana'a, ale skončili sa neúspešne. Najúspešnejším pokusom bol štátny prevrat, ktorý viedol plukovník cAbdalláh as-Sallál. Prevrat však nebol celkom úspešný, pretože horské kmene sa postavili na stranu zvrhnutého *imáma* a rozpúťali občiansku vojnu s cieľom obnoviť jeho vládu v hlavnom meste. Na udržanie svojej labilnej pozície cAbdalláh as-Sallál sa obrátil na egyptského prezidenta Džamála cAbdannásira s prosbou, aby mu poslal pomoc skôr ako sa republikánsky režim zrúti. Pre egyptského prezidenta to bola dobrá príležitosť, aby dal lekcii kráľovi Sa'údovi a „reakcionárom“, ako v tom období označovali predstaviteľov a prívržencov monarchistických a polofeudálnych režimov, za ich podiel pri rozpade Zjednotenej arabskej republiky (1961) a aby upevnil svoj nárok na panarabské vodcovstvo. Egypt odpovedal kladne a tisíce plne vyzbrojených egyptských vojakov bolo vyslaných do Jemenu, pričom nemali predstavu o tom, ako dlho bude táto egyptská operácia trvať. Džamál cAbdannásir si vôbec neuvedomil, že jeho jednotky tam zapadnú na niekoľko rokov a vznikne medzinárodná a medziarabská kríza, do ktorej bude zasahovať OSN i Liga arabských štátov (LAŠ).

Jemen sa stal súčasťou Osmanskej ríše v 16. stor., keď ho podmanil sultán Sulejmán, a zostal jej súčasťou až do roku 1918. Nové dejiny Jemenu sa počítajú od roku 1906, keď sa na trón *imámov* z najsilnejšej *ší'itskej* sekty *zajdovcov* dostal *imám* Jahjá „al-Mutawakkil c'alá Alláh“ (spoliehajúci sa na Alláha) z rodu Hamídaddín.¹ Tak ako jeho predchodcovia bol absolútnym vládcom krajiny, ktorú nazval Jemenské mutawakkilovské kráľovstvo. Jeho vláda sa vyznačovala izoláciou, útlakom a len veľmi malým pokrokom a modernizáciou.² V roku 1948 bol zavraždený a na trón nastúpil jeho syn Ahmad. Nový *imám* rovnako ako jeho otec vládol despoticke a uskutočňoval pravidelné čistky v mocenských zložkách, aby si zaistil bezpečnosť

¹Jahjá, Džalál: *Al-c'alam al-c'arabí al-hadís. Al-fitra al-wáqí'a bajna al-harbajni al-c'alamijajni*. (Novoveký arabský svet. Obdobie medzi dvoma svetovými vojnami). Alexandria, Dár al-Ma'árif 1966, s. 81.

²LENCZOWSKI, George: *The Middle East in World Affairs*. New York, Ithaca, Cornell University Press 1957, s. 455-466.

svojho postavenia. Napriek xenofóbnemu podozrievaniu cudzincov, *imám* Ahmad odstránil prekážky na obchodovanie s nimi a povolil obmedzený stupeň modernizácie, napr. širšie používanie elektriny, väčšie používanie motorových vozidiel a novú rozhlasovú stanicu.³

To však nemohlo odstrániť všeobecnú nespokojnosť v spoločnosti vyvolanú stredovekými metódami vládnutia a nespokojnosť často nadobúdala násilnú formu. Došlo k viacerým vzburám, na ktorých potlačenie bol nutný zásah armády. Navyše, v meste Ta'izz sa začali objavovať pamflety „Hnutia jemenských dôstojníkov“ volajúce po násilnom odstránení režimu. Nepokoje sa ďalej rozšírili a v máji 1962 *imám* Ahmad vydal armáde rozkaz zaútočiť na dve dediny, ktoré prichýlili nacionalistov. V auguste Jemenčania vyšli do ulíc hlavného mesta a protestovali proti údajnému súhlasu *imáma* s budovaním amerických základní v Saudskej Arábii. Viacerí demonštranti boli zabití vojakmi, viacerí popravení, mnohí boli uväznení a sekulárne školy, kde sa prejavoval značný „osvietenecký“ vplyv egyptských učiteľov, boli zatvorené. Začiatkom septembra došlo v mestách San'á' a Ta'izz k ďalším demonštráciám, na ktorých demonštranti pochodovali pod obrazmi egyptského prezidenta Džamála 'Abdannásira.⁴

Imám Ahmad, najnenávidenejší a najobávanejší vládca, ktorý prežil mnohé atentáty, zomrel 18. septembra 1962. Jeho syn Muhammad al-Badr nastúpil s pevným odhodlaním modernizovať ešte stále stredoveké kráľovstvo. Nedostal však príležitosť na uskutočnenie svojich predsavzatí, lebo 26. septembra došlo k vojenskému prevratu. Armáda tankmi zaútočila na *imámov* palác a po útoku jemenský rozhlas oznámil, že nový *imám* zahynul. Na základe toho bola monarchia zrušená a namiesto nej bola v hlavnom meste v San'á' vyhlásená **Jemenská arabská republika**. *Imámovi* Muhammadovi al-Badrovi sa však podarilo utiecť na sever krajiny, kde žili voči monarchii lojálne *zajdovské* kmene.⁵ Tu začal organizovať vojsko, ktoré mu malo dobyť späť stratený trón. Kmeňoví náčelníci mu prisahali vernosť a povzbudení štedrými darmi sľúbili, že znovu dobjú hlavné mesto a potrestajú vzbúrencov. Republikánski povstanci, ktorí sa nedokázali zmocniť celej krajiny, vedeli, že aj v minulosti boli pokusy o prevrat potlačené členmi vládnucej rodiny, ktorí prežili s pomocou lojálnych *zajdovských* kmeňov. Revolucionári, aby si zaistili úspech, vymenovali plukovníka 'Abdalláha as-Sallála, náčelníka štábu jemenskej armády, za prvého prezidenta novej republiky.⁶ Obyvatelia miest San'á', Ta'izz a prístavu al-Hudajda sa potešili vyhláseniu republiky a 'Abdalláh as-Sallál vyhlásil, že jeho cieľom je vybudovať v Jemene socializmus podľa egyptského vzoru.

Bolo všeobecne známe, že v severnom regióne mala monarchia mnohých prívržencov. Bezprostredne po povstaní predstaviteľ Jemenu pri OSN princ Hasan, *imámov* strýko, v domnienke, že *imám* zahynul, odletel z New Yorku do Džiddy v Saudskej Arábii, kde sa k nemu pripojili ďalší členovia *imámovej* rodiny, aby vytvorili vládu v exile.⁷ A tak zakrátko medzi ozbrojenými prívržencami *imáma* a vojenskými jednotkami 'Abdalláha as-Sallála, vypukli zrážky najmä pri hraniciach so Saudskou Arábiou, kde sa podľa správ 1. októbra sústredili saudské jednotky. Preto sa 'Abdalláh as-Sallál, uvedomujúci si svoju zložitú situáciu, ohrozovaný rojalistami doma i mocným susedom (Saudská Arábia) zvonka, obrátil sa na Džamála 'Abdannásira s prosbou o pomoc proti novej „zahraničnej“ intervencii.

Egyptskému prezidentovi sa ponúkla skvelá príležitosť uskutočniť niekoľko cieľov: vymaniť sa zo svojej izolácie; dať „príučku“ kráľovi Sa'údovi, ktorý sa tiež významne podieľal na rozpade ZAR; skomplikovať situáciu britským kolonialistom v Adene; priblížiť sa k zdrojom ropy na polostrove a získať možnosť na šírenie svojej novej revolučnej ideológie.⁸ Preto (za súhlasného

³O'BALLANCE, Edgar: *The War in Yemen*. Hamden, Conn., Archon Books 1971, s. 49.

⁴Tamže, s. 63-64.

⁵Umiernený prúd šicizmu; *zajdovskí imámovia* vládli v Jemene od začiatku 10. storočia n. l.

⁶STEPHENS, Robert: *Nasser. A Political Biography*. London, Allen Lane The Penguin Books 1971, s. 388.

⁷BIDWELL, Robin: *The Two Yemens*. Longman, Westview Press 1983, s. 198.

⁸KERR, Malcolm H.: *The Arab Cold War. Gamal Abd al-Nasir and his Rivals, 1958 – 1970*. London, New York, Oxford University Press 1971, s. 40.

stanoviska ďalších členov egyptského vedenia) reagoval na naliehavú výzvu ʿAbdalláha as-Sallála urýchleným vyslaním egyptských vojakov do Sanʿá'. Išlo o tri vojenské lietadlá a rotu výsadbárov zo Suezu.⁹ V druhom októbrovom týždni priletel do Jemenu na krátku návštevu Anwar as-Sádát, ktorý situáciu zhodnotil tak, že na udržanie situácie bude stačiť jedna letka egyptských lietadiel a príslušný zabezpečovací prápor.

Keďže jemenská armáda sa po prevrate prakticky rozpadla, republikánska vláda začala organizovať „národnú gardu“, do ktorej sa prihlasovali nevycvičení dobrovoľníci. V Jemene neexistovala ani základná infraštruktúra.¹⁰ Egyptskí výsadbári sa premenili na prezidentovu ochranku a na obranu proti silám rojalistov boli potrebné ďalšie pravidelné sily, preto vláda predkladala Egyptu ďalšie požiadavky. V novej situácii muselo byť v Jemene vytvorené velenie egyptských síl a za veliteľa bol vymenovaný generálmajor Anwar al-Qadí. Ten pripustil, že sa ocitol v prázdnote a že pre egyptské jednotky musel vytvoriť kompletnú materiálnu a logistickú základňu. Prvou jeho starosťou bolo teda zabezpečiť postavenie egyptských jednotiek v hlavnom meste a ochranu oblasti v trojuholníku, ohraničenom mestami Sanʿá', Taʿizz a al-Hudajda. O tom, čo sa odohráva mimo tejto oblasti, nemal spoľahlivé informácie. Bolo známe, že ju ovládajú kmene, ale nikto nevedel, či podporujú republiku alebo rojalistov.¹¹

Navyše, ukazovalo sa, že očakávaný konflikt nebude tradičným poľným ťažením, kde je jasný nepriateľ a ťarchu vojenských operácií poniesie jemenská armáda, zatiaľ čo úloha Zjednenej arabskej republiky (Egypta) sa obmedzí iba na dodávky zbraní, munície a špecialistov, čo nebude možné označiť za zasahovanie. Skutočnosť bola taká, že egyptská armáda musela niest' celú ťarchu konfliktu, pričom situáciu v Jemene nepoznala, neexistovali topografické podklady a konflikt nadobúdal charakter partizánskeho boja v horských podmienkach, na čo egyptské jednotky neboli pripravené ani vycvičené.¹²

Džamál ʿAbdannásir v prejave koncom decembra povedal, že bezprostredne po prevrate v Jemene nadobudol presvedčenie, že nesmie dovoliť, aby reakcia porazila revolúciu v Jemene, lebo „keby sa to stalo, otočilo by sa to proti nám a zmenilo tento boj na boj proti socializmu, pokroku a ľudu Egypta ... Musíme brániť naše zásady proti reakcionárom, imperializmu a sionizmu aj v srdci Arabského polostrova“. ¹³ Keďže Džamál ʿAbdannásir vývoj v Jemene nechápal iba ako lokálny vnútroarabský spor, egyptská angažovanosť v Jemene nadobúdala dlhodobý charakter. Jedna egyptská brigáda vyslaná do Jemenu v období október – november 1962 sa v priebehu polroka rozrástla na zbor, ktorého početný stav dosiahol 70-tisíc mužov.

Imám Muhammad al-Badr vyvrátil fámy o svojej smrti 10. novembra 1962, keď vystúpil na tlačovej konferencii zorganizovanej z iniciatívy jordánskeho kráľa Husajna pred americkými, britskými a jordánskymi novinármi. Vyhlásil, že jeho prívrženci ovládajú väčšinu krajiny, a že v republikánskych rukách sa nachádzajú iba mestá Sanʿá', Taʿizz a al-Hudajda a oblasť medzi nimi.¹⁴ Ďalej vyhlásil, že jednotky pod jeho priamym velením sa nachádzajú západne od mesta Saʿda, že jeho stýko princ Hasan zhromaždil ďalšie jednotky východne od hlavného mesta a tretia veľká skupina je pri meste Haríb. Početný stav rojalistických jednotiek dosahuje 20-tisíc mužov a všetci sú pripravení pochodovať na hlavné mesto a do troch týždňov zvrátiť situáciu.¹⁵ Tieto tvrdenia neboli reálne, ale vzbudili pozornosť v zahraničí a rozladili republikánov.

⁹HAMRÚŠ, Ahmad: *Qissat tawrat 23 júlijú*. (Príbeh revolúcie 23. júla). 3. diel. ʿAbdannásir wa al-ʿArab. (ʿAbdannásir a Arabi). Bejrút, al-Muʿassasa al-ʿarabíja li-d-dirásat wa-n-našr 1976, s. 219.

¹⁰HAJKAL, Muhammad Hasanajn: *Harb at-talátina sana*. (Tridsaťročná vojna). I. diel. *Sanawát al-ghalaján*. (Roky vrenia). Káhira, al-Ahrám 1988, s. 627.

¹¹HAMRÚŠ, ref. 19, s. 229-230.

¹²HAJKAL, ref. 10, s. 627.

¹³Prejav z 23. decembra 1962. In: *President Gamal Abdel-Nasser Speeches and Press Interviews*. Part IV (February 1962 – June 1964). Káhira, Information Bureau 1964, s. 261.

¹⁴Al-ʿAqqád, Saláh: *Al-Mašriq al-ʿarabí al-muʿásir*. (Súčasný arabský východ). Káhira 1983, s. 554.

¹⁵OʿBALLANCE, ref. 4, s. 80.

Kráľ Sa'úd, cítiac hrozbu pre svoje kráľovstvo zo strany revolučných proegyptských jemenských vodcov, neváhal ich verejne odsúdiť a od prvých dní jemenskej revolúcie vyjadroval, že za predstaviteľa legitímnej moci v Jemene uznáva *imáma* a poskytne mu materiálnu a morálnu podporu. Kráľ Sa'úd a jeho brat, korunný princ Fajsal, boli presvedčení, že skutočným cieľom Egypta je „zvrhnúť saudskú monarchiu a ovládnuť rozsiahle zdroje, ktorými disponuje“.¹⁶ Džamál 'Abdannásir sa dostal do ťažkej situácie: vzdialené jemenské bojisko viazalo čoraz väčšiu časť jeho armády, hoci pôvodne predpokladal, že egyptská angažovanosť sa bude obmedzovať iba na posielanie zbraní, poradcov a peňazí.¹⁷ Vojská vedené *imámom* Muhammadom al-Badrom a finančne, logisticky i zbraňami podporované tak Sa'údovcami, ako aj Jordánskom, Iránom a Pakistanom, spôsobili Egyptanom a jemenským republikánom ťažké straty.

Početný stav expedičných síl ZAR nebol nikdy oficiálne zverejnený a vzhľadom na dislokáciu a rotáciu jednotiek, sa odhaduje sa, že začiatkom roku 1963 bolo v Jemene 15-tisíc egyptských vojakov vyzbrojených tankmi a delostrelectvom, podporovaných 200 lietadlami, ktoré operovali z viacerých letísk. Hlavné mesto malo posádku s vyše 7-tisíc egyptských vojakov. Maršal 'Abdalkakim 'Ámir plánoval zastaviť postup rojalistov na hlavné mesto a obsadiť všetky väčšie mestá krajiny. Koncom januára prišiel do Jemenu a zostal tam do začiatku marca a dohliadal na rad operácií, ktoré vzhľadom na prebiehajúci muslimský mesiac dostali názov „Ramadánová ofenzíva“.¹⁸ V priebehu dvoch týždňov bol početný stav egyptských vojsk zvýšený na 20-tisíc a 16. februára jednotky vyrazili na sever a za dva dni obsadili mesto Sa'da. Rozprášili sily rojalistov, ktoré sa im postavili na odpor a kmeňových bojovníkov zahnali do ich horských úkrytov. Následne sa jednotky obrátili na juh: mesto Marib bolo dobyté 25. februára a 7. marca padlo mesto Harib. Počas trojtýždňovej ofenzívy Egypta obsadili všetky významnejšie mestá v krajine a obsadenie Haribu znamenalo preseknutie hlavnej rojalistickej tepny na prisun zásob zo saudského Bajhánu. Egyptské jednotky pod velením generála Anwara al-Qádiho do mája 1963 ovládli jemenské územie až po severné a východné hranice, čím ukončili prvú etapu konfliktu.¹⁹

V polovici roku 1963 sa v konflikte objavil nový faktor. Rojalistické vedenie financované Saudskou Arábiou začalo v boji proti egyptským jednotkám využívať služby žoldnierskeho vojska. Skúsenosti z Konga ukázali, že použitie žoldnierskych jednotiek v širokom meradle je možné a môže byť úspešné. Medzinárodní dobrodruhovia, po skončení misie v Kongu, sa z nedostatku inej činnosti sťahovali do hlavných miest západoeurópskych štátov, hlavne Londýna a Paríža a čakali na ďalšiu príležitosť. Ich nasadenie bolo len otázkou kontaktov a peňazí, a keďže Saudskej Arábii nič z toho nechýbalo, na jemenskom fronte čoskoro bojovalo niekoľko veľkých žoldnierskych skupín, ktoré spôsobovali Egyptanom značné ľudské i materiálne straty.²⁰

Arabské i nearabské krajiny sa od začiatku pokúšali o sprostredkovanie v jemenskom konflikte a žiadali, aby sa konali konzultácie o urovaní jemenského konfliktu na Rade LAŠ.²¹ Aj USA ponúkli svoje dobré služby na urovanie konfliktu; dúfali, že sa im podarí presvedčiť OSN, aby prevzala úlohu prostredníka medzi súperiacimi stranami. Prezident J. F. Kennedy napísal vodcom zainteresovaných strán a ponúkol svoje služby na dosiahnutie mierového urovnania jemenskej vojny.²² Prezident Kennedy navrhol stiahnutie egyptských jednotiek a zastavenie saudskej pod-

¹⁶BADEEB, Saeed M.: *The Saudi-Egyptian Conflict Over North Yemen, 1962 – 1970*. Boulder, Colorado, Westview Press 1986, s. 46-51.

¹⁷STEPHENS, Robert: *Nasser. A Political Biography*, s. 393.

¹⁸O'BALLANCE, ref. 4, s. 98.

¹⁹HAMRÚŠ, Ahmad: *Qissat tawrat 23 júlíjü*, 3. diel, s. 231.

²⁰HAIKAL, ref. 10, s. 663-665; O'Ballance, Edgar: *The War in Yemen*, s. 185.

²¹Al-Muwáfi, 'Abdalkakim Muhammad: *Misr fi džámi'at ad-duwal al-'arabíja, 1945 – 1970*. Káhira, al-Haj'a al-misríja al-'amma li-l-kitáb 1983, s. 227.

²²JFK letter to King Husayn, Nasser, Faysal, and Sallal, 16 November 1962. In: FRUS, 1961 – 1963, Vol. 18, s. 228-229.

pory jemenským rojalistom. ĆAbdalláh as-Sallál a Egypt privítali Kennedyho ponuku. Egyptské prijatie návrhu USA viedlo k tomu, že Washington 19. decembra 1962 uznal vládu republikánov. Na druhý deň americký príklad nasledovalo 50 štátov a do OSN boli prijatí väčšinou hlasov republikáni, namiesto rojalistov.²³ Bolo to veľké víťazstvo pre Egypt a jemenských republikánov a ťažký úder pre Saćúdocov a jemenských rojalistov.

Proti nádejam Washingtonu však režim ĆAbdalláha as-Sallála bol veľmi vratký na to, aby mohol byť ponechaný sám na seba, a preto po americkom uznaní nenasledovala postupná evakuácia egyptských jednotiek. Egypt dokonca zvýšil svoju vojenskú prítomnosť v Jemene a jeho lietadlá bombardovali saudské mestá keď Saćúdocvi pokračovali v podpore vojsk rojalistov.²⁴ Preto začiatkom marca 1963 prezident Kennedy vyslal bývalého veľvyslanca Elswortha Bunkera, aby robil prostredníka medzi spornými stranami. Bunker navštívil Egypt a Saudskú Arábiu. O niekoľko dní skôr navštívil vysoký predstaviteľ OSN, čierny Američan Dr. Ralph Bunche, v zastúpení generálneho tajomníka OSN U Thanta Jemen a Saudskú Arábiu. Jeho misia bola zameraná na zistenie objektívnej skutočnosti. Bunker a Bunche sa stretli s poprednými predstaviteľmi týchto krajín a ich nezávislé misie sa skončili uzavretím „Dohody o odpútaní síl“ medzi Káhirou a Rijádom, s cieľom ukončiť vojnu.²⁵ Podmienky dohody oznámil U Thant v správe Bezpečnostnej rade 29. apríla 1963 takto: 1. Saudská Arábia ukončí všetku pomoc rojalistom a zakáže používať svoje územie vodcom rojalistov, aby pokračovali v boji; 2. ZAR (Egypt) zároveň so zastavením saudskej pomoci rojalistom, začne čo najskôr fázové sťahovanie svojich jednotiek z Jemenu; 3. ZAR nepodnikne žiadne trestné akcie proti rojalistom a zdrží sa akejkoľvek akcie proti saudskému územiu; 4. Na oboch stranách vytýčených hraníc medzi Jemenom a Saudskou Arábiu bude vytvorená demilitarizovaná zóna do hĺbky 20 km; 5. V demilitarizovanom pásme budú rozmiestnení pozorovatelia OSN, aby sledovali dodržiavanie dohody. Musia zaistiť, aby sa žiadna strana nepokúsila dostať jednotky alebo zbrane do tohto pásma, budú kontrolovať odsun egyptských síl a ukončenie rojalistických aktivít na saudskom území a keby to bolo nutné, pôjdu do zóny kontrolovať vojenské odpútanie.²⁶

V rámci „Dohody o odpútaní síl“ dostal generálmajor Carl von Horn, náčelník štábu vojsk OSN, ktoré dohliadali na prímérie v Palestíne, od U Thanta rozkaz, aby navštívil Egypt, Saudskú Arábiu a Jemen s cieľom vytvoriť pozorovaciu misiu OSN v Jemene. Dohoda nedokázala ukončiť jemenskú vojnu, lebo vzájomná nedôvera medzi Káhirou a Rijádom bola taká veľká, že jedna strana podozrievala druhú z neplnenia svojich zmluvných povinností. Generál von Horn predložil 27. mája U Thantovi správu o svojich zisteniach, v ktorej navrhol, aby bola neodkladne zriadená pozorovateľská misia OSN navrhnutá na základe podmienok odpútania v Jemene, dohodnutých oboma stranami.²⁷ Generálny tajomník poznamenal, že pozorovateľská misia by nemala mať viac ako 200 ľudí. Egypt a Saudská Arábia súhlasili, že uhradia náklady tejto misie, ktorá mala pôvodne trvať štyri mesiace.

ZSSR nespokojný s týmto vývojom požadoval zvolanie BR, ktorá mala vyhodnotiť U Thantovu správu o Jemene. Na schôdzi BR v dňoch 10. – 11. júna 1963 sovietsky predstaviteľ, hoci nenamietal proti vyslaniu pozorovateľskej misie do Jemenu, tvrdil, že misia a snaha o udržanie mieru by mali byť autorizované a financované Bezpečnostnou radou.²⁸ U Thant zdôraznil „rastúcu naliehavosť potreby pozorovateľskej operácie OSN“ a tvrdil, že bol splnomocnený podniknúť také operácie na vlastnú zodpovednosť. Ghana a Maroko predložili BR návrh

²³DAWISHA, Aheed: *Intervention in Jemen*. The Middle East Journal, Washington, Vol. 29/1 (Winter 1975), s. 51.

²⁴BIDWELL, Robin: *The Two Yemens*, ref. 7, s. 199.

²⁵BASS, Warren: *Support Any Friend. Kennedy's Middle East and the Making of the U.S. – Israeli Alliance*. New York, Oxford University Press 2003, s. 116. Bass, Warren: *Support Any Friend. Kennedy's Middle East and the Making of the U.S. – Israeli Alliance*, s. 117.

²⁶Al-Muwáfí, ĆAbdalhamíd Muhammad: *Misr fí džámíć at ad-duwal al-ćarabíja, 1945 – 1970*, s. 228;

²⁷S.C.O.R. (Security Council Official Records), 18th Year, 1037 meeting, 10 June 1963, s. 1.

²⁸S.C.O.R. (Security Council Official Records), 18th Year, 1038 meeting, 11 June 1963, s. 4.

kompromisnej rezolúcie, ktorá s uspokojením hodnotila iniciatívu U Thanta a dohodu s Káhirou a Rijádom o financovaní pozorovateľskej misie na obdobie dvoch mesiacov. Rezolúcia tiež: 1. žiadala generálneho tajomníka, aby sa pozorovateľská misia uskutočnila tak ako bola navrhnutá; 2. naliehala na zainteresované strany, aby plne zachovávali podmienky odpútania a zdržali sa akejkolvek akcie, ktorá by zvýšila napätie v oblasti; 3. žiadala od generálneho tajomníka, aby podal správu BR o implementácii tohto rozhodnutia.²⁹ Po diskusii bola rezolúcia schválená 10 hlasmi, nikto nebol proti a ZSSR sa zdržal.³⁰

Predsunutá skupina Jemenskej pozorovateľskej misie OSN (UN Yemen Observation Mission (UNYOM)) prišla do San'á, kde 13. júna 1963 zriadila svoj hlavný stan. Vytvorenie hlavného telesa UNYOM bolo ukončené 20. júla a pozorovatelia boli rozmiestnení v San'á, al-Hudajda, Sa'áda, Nadžrán a Džizán. Od začiatku svojej činnosti misia narážala na neochotu obyvateľstva, dokonca na nepriateľský postoj. Aprílová „Dohoda o odpútaní síl“ nielenže nedokázala ukončiť boje, ale zdalo sa, že vojna eskaluje. Von Horn sa 20. augusta 1963 vzdal svojej funkcie pre roztržky s U Thantom a nahradil ho indický generál P. S. Gyani. Počas prvých štyroch mesiacov operácie v Jemene pozorovateľská misia nedosiahla žiadne kladné výsledky. U Thant vo svojej správe BR 4. septembra 1963 pripustil, že UNYOM nedokázala dosiahnuť žiaden významný pokrok v úsilí presadiť „Dohodu o odpútaní síl“ a že v istých smeroch ani Káhira ani Rijád nespĺnili svoje záväzky vyplývajúce z dohody.³¹ Druhá správa generálneho tajomníka Bezpečnostnej rade 30. októbra o misii sa nelíšila od prvej. Počas roku 1963 až do roku 1964 bolo pôsobenie UNYOM-u predlžované každé dva mesiace, ale misia nedokázala prinútiť strany, aby zastavili boje. U Thant preto 2. septembra 1964 oznámil, že UNYOM svoju činnosť (obmedzenú iba na pozorovanie a podávanie správ) ukončí 4. septembra. Tak pozorovacia misia v Jemene skončila svoju činnosť s veľmi obmedzeným, ak vôbec nejakým kladným výsledkom.³²

Od začiatku jemenského konfliktu Liga arabských štátov (LAŠ) nebola schopná hrať nijakú konštruktívnu úlohu, aby mierovou cestou urovnala vojnu. Niekoľko dní po prevrate republikáni aj rojalisti žiadali, aby sa zišla Rada LAŠ a vyjadрила sa k situácii v Jemene. Sa'údovci a ich prívrženci tvrdo odporovali republikánskej požiadavke. Naopak, Egypt a niekoľko ďalších štátov, sa dívali na republikánov ako na novú zákonnú moc v Jemene, a preto mali záujem, aby LAŠ ignorovala rojalistov a brala na vedomie iba republikánov. Kvôli rozkolu v LAŠ vo veci uznania zákonnej vlády Jemenu a pre neistotu jemenskej vnútornej situácie, väčšina členských štátov bola toho názoru, že schôdza Rady LAŠ by v danom čase nebola prínosná.³³ Keď sa Rada LAŠ zišla na 38. riadnom zasadnutí, situácia v arabskom svete sa zmenila v prospech Egypta: v Bagdade a v Damasku sa dostali k moci proegyptské režimy a Džamál 'Abdannásir sa dostal do sedla. V roku 1963 väčšina členských štátov LAŠ uznala republikánov v San'á. A tak s novým silným proegyptským spolenectvom v LAŠ, Rada Ligy, napriek tvrdej opozícii Jordánska a Saudskej Arábie, sa rozhodla uznať republikánsky režim v San'á ako zákonnú vládu Jemenu a prijať ju ako predstaviteľa Jemenu v LAŠ.³⁴ Tento krok LAŠ nezlepšil situáciu v Jemene, ktorá sa naopak zhoršovala. Po neúspechu UNYOM, nepochybne s podporou Káhiry, vláda 'Abdal-láha as-Sallála vyzvala LAŠ, aby sa pokúsila ukončiť spor medzi Jemenom a jeho odporcami, menovite Jordánskom a Saudskou Arábiou. Politický výbor LAŠ odpovedal 16. septembra 1963 na výzvu Jemenskej republiky zaslaním odporúčania Rade, ktorá bola prijatá ako rezolúcia počas 40. riadneho zasadnutia Rady 19. septembra. Pod vplyvom Egypta bola rezolúcia formulovaná v prospech Jemenskej republiky; vyzývala všetky členské štáty, aby podporili žiadosť Jemenu

²⁹S.C.O.R. (Security Council Official Records), 18th Year, 1038 meeting, 11 June 1963, s. 6.

³⁰S.C.O.R. (Security Council Official Records), 18th Year, 1039 meeting, 11 June 1963, s. 2.

³¹O'BALLANCE, ref. 4, s. 104.

³²Tamže, s. 105.

³³Butrus-íalí, Butrus: *Džámí'at ad-duwal al-'arabíja wa hall al-munázá'at al-iqlímíja*. (Liga arabských štátov a riešenie regionálnych sporov). Káhira, Dár at-tibáca al-hadíta 1977, s. 115.

³⁴Minutes of League Council, 38th ordinary session, 3rd meeting, 23 March 1963, s. 35.

o obnovenie normálnych vzťahov medzi arabskými štátmi na presadenie mieru a stability v Jemene. Rada tiež vyzvala °Abdalcháliqa Hassúnu, generálneho tajomníka LAŠ a predsedu Rady, aby inicioval kontakty so zainteresovanými stranami, aby dosiahol tieto ciele.³⁵ Saudská Arábia a Jordánsko nesúhlasili s iniciatívou Rady, ale rezolúcia Rady bola napriek tomu prijatá. Onedlho bola na pôde LAŠ vytvorená „mierová misia“, aby navštívila zainteresované strany s cieľom pokúsiť sa ukončiť jemenský konflikt, ktorý sa UNYOM-u nepodarilo dosiahnuť.

Misia LAŠ, ktorú viedol °Abdalcháliq Hassúna, navštívila 24. septembra 1963 Bejrút, kde rokovala o jemenskej otázke s libanonskými činiteľmi. Nasledujúci deň misia pricestovala do Tá'ifu v Saudskej Arábii, kde rokovala s princom Fajsalom (skutočným vládcom kráľovstva) a s ďalšími saudskými činiteľmi. Generálny tajomník a ďalší členovia misie podrobne opísali Fajsalovi udalosti na schôdzi Rady 19. septembra, na ktorej delegát Jemenskej republiky volal po mieri a pomoci pre svoju krajinu a vyjadril nádej, že sa vytvoria normálne vzťahy medzi Jemenskou republikou a jej susedmi. Misia vyjadrila nádej LAŠ, že saudská vláda uzná význam obnovy mieru a stability v Jemene. Generálny tajomník uviedol, že „my (misia LAŠ) sme vyjadrili nádej, že Kráľovstvo Saudskej Arábie urobí maximum preto, aby odstránila napätie pozdĺž hraníc ...“³⁶ Inými slovami LAŠ chcela od Sa'údovcov, aby zmenili názor na jemenský režim a uznali republikánsky systém.

Princ Fajsal vysvetlil, že jeho vláda starostlivo kontrolovala, aby nejaký saudský vojak prekrčil hranice do Jemenu. Fajsal tiež privítal úsilie o ukončenie nevraživých rozhlasových a tlačových kampaní medzi bratskými arabskými štátmi. Na konci návštevy misie LAŠ saudská vláda vydala oficiálne komuniké, v ktorom „privítala všetky pokusy urobené v záujme podpory arabskej solidarity a obnovenia normálnych vzťahov medzi bratskými arabskými štátmi. Saudské komuniké zdôraznilo túžbu vlády spolupracovať za realizáciu tohto cieľa a svoju nádej, že misia LAŠ získa odozvu u ostatných zainteresovaných strán, čo uľahčí realizáciu záujmov jemenského ľudu.“³⁷ Rijád však neukončil svoju podporu rojalistom ani nesúhlasil, že uzná republikánsku vládu v Jemene. Misia LAŠ potom 1. októbra odcestovala do Jordánska. V Ammáně sa misia stretla s kráľom Husajnom a jordánskymi činiteľmi. Podobne ako Sa'údovci, Jordánci vyjadrili nádej na obnovenie arabskej solidarity „najmä so ZAR“. Aj oni zdôraznili nutnosť ukončenia propagandistickej kampane, najmä tvrdých egyptských útokov proti „reakcionárom“.³⁸

O niekoľko dní neskôr misia prišla do Jemenu, kde sa °Abdalcháliq Hassúna a jeho kolegovia stretli s °Abdalláhom as-Sallálom, prezidentom Jemenskej republiky, ale nestretli sa so žiadnym rojalistom. Misia zvestovala prezidentovi dobré správy z Ammánu a Tá'ifu. Jemenská republika vyjadrili svoju vďaku a uspokojenie nad úsilím LAŠ. Generálny tajomník si počas pobytu v Jemene všimol naliehavú potrebu všestrannej humanitárnej pomoci jemenskému ľudu. Na konci návštevy misie vláda vydala oficiálne vyhlásenie, kde vyjadrila vďaku úsiliu LAŠ a znova potvrdila „ochotu pokračovať v účinnej kladnej politike ... na upevnenie arabskej solidarity a obnovenie normálnych vzťahov medzi bratskými arabskými štátmi“.³⁹

Po návšteve Saudskej Arábie, Jordánska a republikánskeho Jemenu sa misia LAŠ vrátila do Káhiry, kde podala správu o svojich zisteniach egyptským činiteľom, vrátane ministra zahraničných vecí. Ten informoval °Abdalcháliqa Hassúnu a ďalších členov misie, že jeho vláda skutočne postupne stiahla časť svojich vojsk z Jemenu, ako to požaduje „dohoda o odpútaní síl“. Minister vyjadril nádej Káhiry, že ostatné strany zainteresované v jemenskom konflikte tiež splnia svoje záväzky vyplývajúce z dohody.⁴⁰ Celkove však misia LAŠ nedokázala prispieť

³⁵HASSOUNA, Hussein A.: *The League of Arab States and Regional Disputes*. Dobbs Ferry, N. Y., Oceana 1975, s. 184-185; Butrus-íalí, Butrus: *Džámícat ad-duwal al-carabíja wa hall al-munázacát al-iqlímíja*, s. 116.

³⁶Report of the Secretary-General to the League Council, 41st ordinary session, March 1964, s. 14.

³⁷Tamže, s. 15.

³⁸HASSOUNA, ref. 35, s. 186.

³⁹Report of the Secretary-General to the League Council, 41st ordinary session, March 1964, s. 16.

⁴⁰Butrus-íalí, Butrus: *Džámícat ad-duwal al-carabíja wa hall al-munázacát al-iqlímíja*, s. 119.

k ukončeniu konfliktu a jemenská vojna pokračovala v čoraz širšom meradle. Egypt teraz, napriek významnej sovietskej podpore jeho vojenskému úsiliu, si začal uvedomovať ťarchu ľudských a materiálnych nákladov.

Na pozadí zvyšujúcich sa egyptských strát prezident Džamál [°]Abdannásir vyzval 23. decembra 1963 na zvolanie arabskej schôdze na najvyššej úrovni, aby diskutovala o arabských otázkach. Zámienkou na toto stretnutie bola odvedenie vôd Jordánu Izraelom, ale jemenský konflikt bol nepochybne hlavnou otázkou, ktorú mal na mysli.⁴¹ Problém rieky Jordán bol pravdepodobne pláštikom pre jeho skutočné úmysly: aby dostal arabských vodcov dokopy a vypracoval prijateľné riešenie vojny v Jemene s odôvodnením, že egyptské jednotky sú potrebné na Sinaji, aby čelili izraelskej vojenskej mašinérii.

Generálny sekretariát LAŠ dostal 24. decembra 1963 od egyptského ministerstva zahraničných vecí nótu obsahujúcu prezidentovu žiadosť na zvolanie stretnutia na najvyššej úrovni LAŠ, aby sa zaoberalo s problémom odklonu vôd rieky Jordán. Časť egyptskej nóty bola nasledovná: „Ministerstvo zahraničných vecí, v súlade s inštrukciami Úradu prezidenta majú česť požiadať Generálny sekretariát LAŠ v Káhire, aby poslal pozvania ďalším arabským štátom na navrhovanú schôdzu, ktorá by sa konala na Sekretariáte LAŠ v Káhire, ako mieste, kde sa arabské vlády môžu stretnúť bez ohľadu na rozpory medzi nimi“.⁴² Ten istý deň sekretariát Ligy pozval členské štáty na schôdzu na najvyššej úrovni do Káhiry na 12. januára 1964. [°]Abdalchálíq Hassúna bol taký nápomocný pri dávaní všetkých arabských vodcov dokopy, že jeden pozorovateľ napísal, že „znovu nastolil prestíž organizácie“.⁴³ Úsilie generálneho tajomníka bolo v skutočnosti slúžiť Egyptu, ktorého prezident žiadal o schôdzu.

Druhý arabský summit⁴⁴ sa konal v rámci LAŠ a na programe mal v prvom rade rokovanie o probléme rieky Jordán, ale ani jemenská záležitosť nebola v diskusiách arabských vodcov bezvýznamnou témou. Od začiatku summitu egyptský prezident nasadil zmierlivý tón voči „reakčným“ Arabom. Rokovanie sa viedlo v zmierlivom tóne. Komuniké vydané na záver summitu označilo odvádzanie vôd rieky Jordán Izraelom za agresiu proti arabským štátom. Za účelom zjednotenia vlastných radov v spore s Izraelom, arabskí vodcovia jednomyselne súhlasili s urovnaním všetkých rozporov. Išlo o pozastavenie všetkých ostrých mediálnych kampaní a konsolidovanie vzťahov medzi bratskými arabskými štátmi na odrazenie agresívnych a expanzionistických plánov, ktoré ohrozujú všetkých Arabov rovnako.⁴⁵ V komuniké nebol Jemen explicitne spomínaný, ale Džamál [°]Abdannásir dúfal, že „konsolidácia vzťahov medzi bratskými arabskými krajinami“ povedie k zblíženiu s Rijádcom v otázke Jemenskej krízy. Navyše došlo k obnoveniu diplomatických stykov medzi ZAR, Saudskou Arábiou a Jordánskom. Generálny tajomník OSN U Thant podal 3. marca 1964 správu Bezpečnostnej rade o vplyve arabského summitu na krízu v Jemene. Uviedol, že „zvyšujúci sa pocit spolupatričnosti v arabskom svete, ktorý sa prejavil na konferencii hláv arabských štátov uskutočnenej v Káhire v polovici januára, naznačuje zlepšenie vzťahov medzi Saudskou Arábiou a ZAR“.⁴⁶

Egyptská delegácia, ktorú viedol maršal [°]Abdalhakím [°]Ámir, egyptský viceprezident, navštívila 1. marca 1964 Saudskú Arábiu a uskutočnila rozhovory s princom Fajsalom a ďalšími saudskými činiteľmi o egyptskom stiahnutí sa z Jemenu a ukončení saudskej pomoci rojalistom.⁴⁷

⁴¹Prejav prednesený 23. decembra 1963. In: *President Gamal Abdel-Nasser Speeches and Press Interviews*. Káhira, Information Bureau, Part IV 1964, s. 492-493.

⁴²Report of the Secretary-General to the League Council, 41st ordinary session, March 1964, s. 179.

⁴³MACDONALD, Robert W.: *The League of Arab States: A Study of the Dynamics of Regional Organizations*. Princeton, N. J., Princeton University Press 1965, s. 159.

⁴⁴Prvé arabské stretnutie na najvyššej úrovni sa konalo v letnom sídle egyptského kráľa (Inšás) pri Káhire 26. mája 1964, aby rokovalo o sionistickej hrozbe v Palestíne. Zúčastnili sa ho predstavitelia Egypta, Saudskej Arábie, Iraku, Jemenu, Jordánska Libanonu a Sýrie.

⁴⁵Statement by the Council of the Kings and Heads of State of the Arab League. Káhira, 17. januára 1964, s. 6-7.

⁴⁶Cit. in: Hassouna, Hussein A.: *The League of Arab States and Regional Disputes*, s. 187.

⁴⁷O'BALLANCE, ref. 4, s. 122.

Na konci návštevy egyptskej delegácie obe vlády vyjadrili svoje úmysly obnoviť diplomatické styky, s tým, že „ZAR a Saudská Arábia, nemajú v Jemene žiadne záujmy. Vyslovili sa za úplnú nezávislosť Jemenu a svoju pripravenosť čeliť akýmkoľvek imperialistickým útokom na slobodu jemenského ľudu“. Ďalej princ Fajsál prisľúbil navštíviť Egypt v blízkej budúcnosti kvôli rozhovorom s egyptským prezidentom, zameraným na dosiahnutie „definitívneho riešenia jemenského problému“. Kráľ Husajn v roku 1964 viackrát navštívil Káhiru a Džamálovi ^cAbdannásirovi sa ho v júli podarilo presvedčiť, aby uznal republikánsku vládu v San‘á’.⁴⁸ To bol z pohľadu Káhiry skvelý diplomatický ťah, ale pre sa^cúvodcov a jemenských rojalistov vážny neúspech.

Tretí arabský summit sa konal v septembri 1964 v egyptskej Alexandrii. Väčšina rozhovorov na tejto konferencii sa sústreďovala na izraelský plán odvieť vody rieky Jordánu. Po skončení konferencie, Fajsál zostal v Egypte niekoľko dní, aby rokoval o vojne v Jemene s egyptským prezidentom. Na konci ich rokovaní obaja vodcovia vyhlásili, že sa dohodli na spolupráci pri mediácii medzi zainteresovanými stranami (republikánmi a rojalistami), aby sa dosiahlo konečné mierové riešenie pokračujúcej krízy.⁴⁹ Rozhovory Fajsála s Džamálom ^cAbdannásiroviedli 30. októbra k stretnutiu medzi predstaviteľmi jemenských republikánov a rojalistov v Sudáne.

Úsilie LAŠ na arabských konferenciách na najvyššej úrovni viedli k zblíženiu medzi Saudskou Arábiou a Egyptom. Následkom zblíženia obe krajiny obnovili diplomatické vzťahy a viedli rad intenzívnych rozhovorov o otázke vojny v Jemene. Slávnostne sľúbili, že sa budú snažiť o „konečné“ mierové riešenie pokračujúcej jemenskej vojny. Keď napriek vysokým ľudským a materiálnym stratám egyptská ofenzíva v lete 1964 na dosiahnutie konečného víťazstva zlyhala, Džamál ^cAbdannásir začal v súvislosti s Jemenom hovoriť o „svojom Vietname“.⁵⁰

Ako výsledok septembrového stretnutia medzi Fajsálom a Džamálom ^cAbdannásirov, mierové rozhovory medzi delegáciami jemenských republikánov a rojalistov sa uskutočnili v Sudáne v dňoch 1. – 3. novembra 1964. Obe delegácie sa dohodli na zastavení paľby, ktoré malo nadobudnúť účinnosť 8. novembra a národný kongres za účasti predstaviteľov oboch skupín sa mal konať v Jemene 23. novembra. Zatiaľ čo zastavenie paľby sa podľa dohody začalo 8. novembra, národný kongres sa nikdy nezišiel pre nehody v otázke miesta a výberu delegátov. Ďalej, 14. novembra *imám* Muhammad al-Badr vyhlásil, že stiahnutie egyptských vojsk musí byť garantované skôr, než dôjde k prímeriu.⁵¹

Začiatkom decembra vypukli prudké boje, keď rojalisti začali ofenzívu a obsadili niekoľko kľúčových oblastí v severozápadnom Jemene a v juhovýchodnej oblasti. Podľa správ rojalisti dosiahli úspech vďaka rozsiahlej saudskej pomoci. Kráľ Fajsál (nastúpil na trón po svojom bratovi, ktorého rodinná rada prinútila odstúpiť, v novembri 1964)⁵² potvrdil, že aktívne podporil rojalistov, lebo Egypt nedodržel septembrovú dohodu. Zmätok v Jemene sa ďalej zintenzívnil, keď viacerí republikánski vodcovia odišli z vlády a obvinili režim z korupcie a neschopnosti. Dokonca medzi republikánmi narástla nevoľa voči egyptskej nadvláde v Jemene; niektorí republikánski vodcovia sa snažili rokovať separátne s Rijádcom a s jemenskými rojalistami.⁵³

Zhoršovanie situácie v Jemene viedlo k novým pokusom o prostredníctvom pri riešení krízy zo strany rozličných arabských vodcov. Kráľ Husajn poslal 14. júna 1965 list kráľovi Fajsálovi a egyptskému prezidentovi, v ktorom navrhoval vytvorenie spoločnej rojalistickej a republikánskej administratívy pod neutrálnym vodcom, aby vládol v Jemene pokiaľ ľud nevyjadrí svoje

⁴⁸DAWISHA, ref. 23, s. 44.

⁴⁹WENNER, Manfred: *Modern Yemen: 1918 – 1966*. Baltimore, Johns Hopkins University Press 1967, s. 214; Hassouna, Hussein A.: *The League of Arab States and Regional Disputes*, s. 187; Butrus-íálí, Butrus: *Džámí‘at ad-duwal al-‘arabíja wa hall al-munáza‘át al-iqlímíja*, s. 120.

⁵⁰Nutting, Anthony: *Nasser*. London, Constable 1972, s. 349.

⁵¹BIDWELL, ref. 7, s. 209.

⁵²VASSILIEV, Alexei: *The History of Saudi Arabia*. London, Saqi Books 2000, s. 367.

⁵³KERR, ref. 8. London, Oxford University Press 1977, s. 107.

želanie v referende a nebudú stiahnuté všetky cudzie vojská, ktoré mali byť nahradené arabským mierovým zborom a pokiaľ nebude vytvorený arabský fond na financovanie obnovy vojnou zničeného hospodárstva krajiny. Tieto iniciatívy viedli k ďalším rozhovorom medzi egyptskými a saudskými činiteľmi, ktoré vyústili do „Dohôd z Džiddy“.⁵⁴ V prvej polovici augusta saudský veľvyslanec v Egypte robil kyvadlovú diplomaciu medzi Káhirou a Rijádom, čo viedlo k pozvaniu prezidenta Džamála Abdannásira na stretnutie s kráľom Fajsalom do Džiddy.⁵⁵

Stretnutie v Džidde sa skončilo 24. augusta podpísaním dohody, ktorá dočasne ukončila boje v Jemene. Egyptský prezident (ako už niekoľkokrát predtým) súhlasil so stiahnutím egyptských jednotiek z Jemenu. Dohoda tiež vyzývala na ukončenie saudskej vojenskej pomoci rojalistom a na vykonanie referenda do 23. novembra 1966, v ktorom jemenský ľud môže rozhodnúť, aký režim si želá. Obaja vodcovia sa dohodli, že budú spolupracovať pri vytvorení „prechodnej konferencie“, zloženej z 50 členov reprezentujúcich všetky ľudové sily a náboženských vodcov v Jemene, konanej 23. novembra 1965 v jemenskom meste Harad, aby rozhodla o systéme vlády počas prechodného obdobia až do konania referenda, aby vytvorila dočasnú vládu a stanovila formy a spôsoby vykonania referenda.⁵⁶

S výnimkou Sýrie arabské krajiny privítali Dohodu z Džiddy. Medzi 13. a 17. septembrom sa konal štvrtý arabský summit v marockej Casablanke. Na konci schôdze oficiálne komuniké o. i. vyhlásilo, že hlavy arabských štátov znova zdôraznili vieru v arabskú solidaritu a vyzvali členské štáty LAŠ, aby rešpektovali suverenitu, nezávislosť a režimy existujúce v ostatných členských štátoch. Summit tiež vyzval arabské médiá, aby radšej slúžili arabskej veci ako útočili na hlavy arabských štátov.⁵⁷ Prostredníctvom tohto komuniké Egypt dúfal, že Saudská Arábia bude rešpektovať republikánsky systém v Jemene a ukončí podporu rojalistických síl. Jednako vojenská intervencia v Jemene bola mnohými považovaná za vojenský neúspech Egypta.⁵⁸

V súlade s Dohodou z Džiddy, bola konferencia republikánov a rojalistov v Harade zvolaná na 23. novembra 1965. Obe skupiny však prejavili neústupnosť už pri uplatňovaní základných ustanovení Dohody z Džiddy. Rojalisti a republikáni sa nedokázali zhodnúť hlavne preto, lebo republikáni naliehali na použitie slova „republika“ na vyjadrenie dočasnej vlády, ktorú žiadala dohoda. Rozhovory v Harade sa prerušili 24. decembra a viacej sa neobnovili.⁵⁹ Treba však poznamenať, že zatiaľ čo konferencia v Harade pokračovala, Egypt vyslal ďalšie jednotky do Jemenu a ZSSR a Čína poslali loďami ďalšie zbrane republikánom v San‘á’. Ako odpoveď na zvýšené sovietske dodávky zbraní do Egypta a Jemenu, USA, Británia a Saudská Arábia uzavreli dohodu o dodávkach zbraní. Tento obchod v objeme 350 miliónov USD bol oznámený v decembri 1965.

Ten istý mesiac kráľ Fajsal navštívil Irán a v neklamnom poukaze na egyptský socializmus, Fajsal a iránsky šach navrhli, aby sa obe krajiny spojili v boji proti elementom cudzím islámu.⁶⁰ V januári 1966 Fajsal navštívil Jordánsko a neskôr išiel do Turecka, Sudánu, Pakistanu, Maroka, Tuniska, Guiney a Mali, a počas týchto návštev predkladal myšlienku konania islámskeho summitu v Mekke. Aktivity kráľa Fajsala však vyvolali podozrenie v Egypte a nebolo prekvapujúce, že egyptské médiá obnovili kritiku saudskej taktiky. Egyptský prezident osobitne podozrieval úlohu Iránu vo Fajsalom navrhovanej islámskej aliancii, pretože šach dodával ropu Izraelu, vo-

⁵⁴O'BALLANCE, ref. 4, s. 146.

⁵⁵DAWISHA, ref. 23, s. 45.

⁵⁶Text Saudsko-egyptskej dohody (Dohoda z Džiddy), in: The Middle East Journal, Vol. 20, no.1, Winter 1966), s. 93-94.

⁵⁷Report of Secretary-General to the League Council, 48th ordinary session, September 1967, annex. No 8, s. 167-168.

⁵⁸As-Sádát, Anwar: *Baht an ad-dát. Qissat hajátí*. (Hľadanie identity. Môj životopis). Káhira 1978, s. 176-177.

⁵⁹Al-ġunajmí, Muhammad Tal‘at: *Džámí‘at ad-duwal al-‘arabíja* (Liga arabských štátov). Alexandria, Manša‘at al-ma‘árif 1974, s. 285; O'Ballance, Edgar: *The War in Yemen*, s. 154-170.

⁶⁰MANSFIELD, Peter: *Nasser's Egypt*. Penguin Books 1969, s. 76.

jensky pomáhal jemenským rojalistom, bol v pevnom spojení so Západom a jeho krajina bola členom CENTO. Následkom toho Džamál °Abdannásir vnímal navrhované islámske stretnutie na najvyššej úrovni ako novú snahu o zadržiavanie jeho revolučnej ideológie.⁶¹ Islámska konferencia by bola Fajsalovou výhodou, a preto sa rozhodne staval proti nej.

Vo februári 1966 Británia vydala Bielu knihu o obrane, ktorá uvádzala, že britské vojská sa siahnu z protektorátu Aden do roku 1968. Britské vyhlásenie bolo podnetom, aby Džamál °Abdannásir prehodnotil svoju stratégiu v Jemene, osobitne vo svetle Fajsalových islámskych iniciatív. Odchod britských vojsk zanechá vákuum, ktorému ťažko mohol odolávať, aby ho nezaplnil. Džamál °Abdannásir sa pýšil tým, že egyptská prítomnosť v Jemene donútila Britániu evakuovať Aden.⁶² Nová britská politika spolu s Fajsalovými aktivitami a obnovením bojov medzi rojalistami a republikánmi mohli byť faktormi, ktoré zmenili predošlé želania egyptského prezidenta stiahnuť sa z Jemenu. 22. februára 1966 prezident počas prejavu pri príležitosti výročia zjednotenia so Sýriou povedal, že pokiaľ v San'á' nebude vytvorená vláda, ktorá by uskutočnila referendum, nestiahne svoje vojská z Jemenu. Zdôraznil, že „My (Egyptania) môžeme zostať v Jemene jeden, dva, tri alebo päť rokov. Môžeme priniesť obeť. Môžeme to vydržať, lebo veríme v arabské masy, arabskú revolúciu a jednotu arabského boja“. Dodal, že „Británia sa rozhodla udeliť Adenu nezávislosť v roku 1968.“⁶³ My tam zostaneme aj po roku 1968“. Potom prezident s poukazom na Fajsalovo navrhované islámske stretnutie na najvyššej úrovni, pokračoval vo vysvetľovaní šachovej angažovanosti so západnými krajinami proti „pokrokovým Arabom“. „My sme nikdy neodmietli islámsku spoluprácu, ale taká spolupráca musí byť v záujme Alláha a islámu, a nie plnením americkej a britskej politiky“.⁶⁴ Prejav Džamála °Abdannásira narušil priateľskú atmosféru, ktorá prevládala v medzi-arabských vzťahoch počas rokov 1964 a 1965 a začiatkom roku 1966 sa obnovili staré spory. Prezident opakoval svoje obvinenia v prejave prednesenom 22. marca, keď povedal: „Reakcia v arabskom svete využila dobrú vieru revolučných síl a spojila sa s imperializmom, aby zničila pokrokové sily v arabskom svete.“⁶⁵

Piata arabská konferencia na najvyššej úrovni sa mala konať v Alžírii v septembri 1966. Ale 22. júla 1966 Džamál °Abdannásir hovoril o spolupráci arabských reakcionárov s britským a americkým imperializmom proti arabským pokrokovým silám, osobitne proti Egyptu. „My, oslobodené sily, nemôžeme sedieť s týmito reakčnými silami na nachádzajúcich konferenciách na najvyššej úrovni ... Požiadame LAŠ, aby odložila septembrový summit na neurčito“.⁶⁶ Egyptské ministerstvo zahraničných vecí 25. júla informovalo generálneho tajomníka LAŠ o prezidentovej žiadosti na odloženie schôdzky, pretože podľa názoru Egypta, konferencia v súčasných podmienkach „nedosiahne ciele, kvôli ktorým Egypt navrhol zvolanie týchto konferencií“.⁶⁷ Tieto ciele zjavne zahŕňali zaistenie republikánskeho systému v Jemene, ktorý sa dovtedy neuskutočnil. Viaceré arabské štáty odmietli prezidentovu žiadosť na odloženie konferencie. Jordánsko chcelo, aby sa stretnutie konalo podľa plánu a Saudská Arábia notifikovala Lige, že problém Palestíny robí konanie konferencie nevyhnutným, bez ohľadu na medzarabské

⁶¹DAWISHA, Aaded: *Intervention in Jemen*. The Middle East Journal, Vol. 29/1 (Winter 1975), s. 57-58.

⁶²MANSFIELD, ref. 60, s. 77.

⁶³Address by President Gamal Abdel-Nasser at the Great Popular Rally Held by the Arab Socialist Union in Celebration of the Anniversary of Unity Day, 22. februára 1966, Cairo, Ministry of National Guidance, Information Department, s. 14 – 15.

⁶⁴Address by President Gamal Abdel-Nasser at the Great Popular Rally Held by the Arab Socialist Union in Celebration of the Anniversary of Unity Day, 22. februára 1966, Cairo, Ministry of National Guidance, Information Department, s. 35 – 36.

⁶⁵Address by President Gamal Abdel-Nasser at the Great Popular Rally Held in Suez on the Occasion of its National Day, 22 March 1966. Cairo, Ministry of National Guidance, Information Department, s. 44 – 46.

⁶⁶Address by President Gamal Abdel-Nasser at the Great Popular Rally Held in Majdán alGumhúrija on the Occasion of the 14th Anniversary of the Revolution, 22 July 1966. Cairo, Ministry of National Guidance, Information Department, s. 37 – 38.

⁶⁷Report of the Secretary-General to the League Council, September 1966, s. 102-103.

rozpory.⁶⁸ Je isté, že muž, ktorý inicioval tento proces, bol schopný zastaviť ho kedy chcel a hlavy arabských štátov sa tak mohli stretnúť až po porážke Egypta vo vojne roku 1967.

Vypuknutie júnovej vojny signalizovalo hroznú katastrofu pre egyptského prezidenta. Avšak pocit arabskej solidarity sa v čase krízy znova prejavil a hlavy arabských štátov sa stretli v auguste 1967 v Chartúme, aby zistili, čo môžu pre Egypt urobiť. Tu sa egyptský prezident obrátil na arabských vodcov, vrátane „reakcionárov“ vedených Fajsalom, ktorý prevzal iniciatívu a rozhodol, že Saudská Arábia bude platiť Egyptu 50 miliónov Lstg ročne.⁶⁹ Vodcovia Kuvajtu a Líbye tiež súhlasili s finančnou podporou Egypta.

Počas summitu v Chartúme 31. augusta kráľ Fajsal a Džamál ^cAbdannásir dosiahli dohodu o mierovom riešení jemenskej vojny. Dohoda stanovila, že Egypt stiahne všetky sily z Jemenu; že Rijád ukončí pomoc rojalistom a že trojčlenná komisia zostavená z ministrov zahraničných vecí Sudánu, Iraku a Maroka sa pokúsi vytvoriť novú vládu, ktorá bude zahŕňať predstaviteľov všetkých jemenských frakcií.⁷⁰ Úplná egyptská evakuácia bola stanovená na december 1967. Napriek odporu ^cAbdalláha as-Sallála voči Dohode z Chartúmu, teraz bol egyptský prezident nútený dodržať slovo a egyptské jednotky v decembri ukončili evakuáciu Jemenu. Trojstranná komisia navštívila Bejrút a Rijád (kde sa stretla s exilovými rojalistami) a došla do Jemenu 3. októbra, aby splnila svoje poslanie. Pre rozpory medzi republikánmi a rojalistami sa však komisia rozhodla 19. januára vrátiť problém na doriešenie Fajsalovi a Džamálovi ^cAbdannásirovi.

Medzitým, ^cAbdalláh as-Sallál, ktorý sa zastavil v Bagdade na ceste do Moskvy, požiadal a získal politický azyl po tom, čo 5. novembra jemenská armáda zvrhla jeho režim. Ten istý deň bola vytvorená nová prezidentská rada. Nová vláda vyhlásila, že neodmieta Dohodu z Chartúmu, ale je proti vonkajšiemu prostredníctvu (trojstranná komisia). Ďalej, pred koncom roku 1967 Briti opustili Aden a bola vyhlásená Juhojemenská republika. Nová adenská vláda dávala prednosť republike v Jemene a bola proti rojalistom, ktorí spustili veľkú ofenzívu, aby obsadili hlavné mesto, ale neuspeli. Nakoniec Sa^cúrovci prestali podporovať rojalistov, z ktorých mnohí prešli na republikánsku stranu, ktorej boli teraz priamo dodávané sovietske zbrane. Navyše, v júni a júli 1969, saudskí činitelia nadviazali tajné kontakty s republikánskou vládou v San^cá' a fasáda jednoty imamátu sa rýchlo rozpadla.⁷¹ V marci 1970 sa v Džidde uskutočnila islámska konferencia ministrov zahraničných vecí, na ktorú bola pozvaná republikánska delegácia z Jemenu, ktorú viedol Muhsin al-^cAjní, premiér a minister zahraničných vecí. Na záver konferencie, so saudskou podporou, zvyšní rojalisti a republikáni dospeli k dohode o ukončení vojny, na základe ktorej viacerí rojalistickí vodcovia boli vymenovaní do najvyšších výkonných a zákonodarných orgánov. Dohodli sa tiež, že nikto z *imámovej* rodiny sa nesmie vrátiť do Jemenu, čím sa splnila dávna podmienka republikánov a otvorila sa cesta k národnému zmiereniu.⁷² Po ôsmich rokoch sporov sa vojna v Jemene skončila.

⁶⁸Report of the Secretary-General to the League Council, September 1966, s. 107.

⁶⁹As-Sádát, Anwar: *Baht an ad-dát. Qissat hajátí*, s. 202.

⁷⁰DRESCH, Paul: *A History of Modern Yemen*. Cambridge University Press 2002, s. 114.

⁷¹O'BALLANCE, ref. 4, s. 201.

⁷²HASSOUNA, Hussein A.: *The League of Arab States and Regional Disputes*, s. 193; Ridá, ^cÁdil: *Muháwala li-fahm at-tawra al-jamanija*. (Pokus pochopiť jemenskú revolúciu). Káhira, Alexandria, al-Maktab al-misri al-hadít 1974, s. 88-90.

Vojenská história

K. SORBY: THE WAR IN YEMEN, 1962 – 1967

In September 1962, factions within the Yemeni armed forces carried out a coup against the monarch, imam Muhammad al-Badr. Supported by Egypt and its President Jamal ʿAbdannasir, the coup leaders headed by Colonel ʿAbdallah as-Sallal abolished the monarchy and proclaimed the existence of the Yemen Arab Republic. However, the rebels had failed to capture imam Muhammad al-Badr, and when he surfaced in the northern region of the country and began rallying tribes in support of his return to the throne, Yemen was plunged into civil war. Neither the republicans nor the royalists could achieve victory, and each party turned to outside powers for support, thereby transforming a civil war in the southern tip of Arabia into a regional conflict.

The republican regime of ʿAbdallah as-Sallal received military assistance from Egypt, whereas the royalists in the north were aided by the Saudi government. Egyptian intervention was direct and substantial; by 1966, Egyptian forces in Yemen numbered 70,000, and on several occasions the Egyptian air force bombed Saudi border towns. King Faysal refused to

Commit Saudi troops to the conflict for fear they would be defeated, and Saudi aid was therefore confined to providing subsidies and weapons to the royalist forces. Although the immediate Egyptian threat to the Saudi regime was ended by Jamal ʿAbdannasir's agreement to withdraw his troops following the June War, developments in south Arabia continued to threaten the security of the Saudi monarchy.

In 1967 Britain withdrew from the Aden Protectorate and was immediately replaced by a Marxist National Liberation Front that established the People's Democratic Republic of South Yemen and pledged its support for the overthrow of all the traditional monarchies in the Arabian Peninsula. The Saudi regime thus faced two hostile Yemens, both of them with radical governments, both of them supported by the Soviet Union, and both of them committed to the establishment of republican forms of rule. King Faysal responded to this danger by mending fences with the northern Yemen Arab Republic and attempting to foment discord between it and the People's Republic of the south.

* * *
